

Niccolo Machiavelli: citaten uit “De heerser” (1513)

1. De leeuw kan zich niet verdedigen tegen valstrikken, en de vos niet tegen wolven. De heerser moet dan ook een vos zijn om de valstrikken in de gaten te hebben, en een leeuw om de wolven af te schrikken.
2. Een nieuwe heerser dient rustig, bedachtzaam en menselijk te werk te gaan er ervoor op te passen dat teveel vertrouwen hem niet onvoorzichtig en te veel wantrouwen hem niet onverdraaglijk maakt.
3. De heerser moet nooit zijn gedachten van de oorlogsvoering afwenden. En in vreedstijd moet hij er zich nog meer in bekwamen dan in de oorlog zelf.
4. Het doel heiligt de middelen.
5. Als je alles goed overweegt dan zul je bemerken dat er bepaalde dingen bestaan die op deugden lijken maar die je, wanneer je je er naar richt, de ondergang brengen; terwijl er andere dingen bestaan die op ondeugden lijken maar die je, wanneer je je er naar richt, veiligheid en welzijn blijken te verschaffen.
6. Regeren, is doen geloven.
7. Men moet nooit een wantoestand voort laten bestaan om een oorlog te ontlopen. Want je ontloopt deze niet, maar je stelt hem in je eigen nadeel alleen maar uit.
8. Wat alle wijze regeerders verplicht zijn te doen: niet louter en alleen rekening houden met wantoestanden die er op een bepaald moment zijn, maar ook die welke in de toekomst kunnen ontstaan en daar met alle mogelijke middelen tegenin gaan.
9. De mensen schrikken er minder voor terug iemand die zich geliefd maakt de voet dwars te zetten, dan iemand die zich gevreesd maakt.
10. Is het beter bemind dan bevreesd te worden of omgekeerd? Het antwoord luidt dat zowel het een als het ander aanbevelenswaard zou zijn. Maar aangezien het moeilijk is beide dingen met elkaar te verenigen is het zonder meer veiliger om gevreesd dan om bemind te worden.
11. In onzekere tijden zal de heerser altijd gebrek hebben aan mensen die hij kan vertrouwen.
12. Er is niets wat zichzelf zo ondermijnt als vrijgevigheid.

13. Zij die alleen maar door een gelukkige samenloop van omstandigheden van gewoon burger heerser worden, kost het weinig moeite om het te worden, maar veel om het te houden.
14. Hij moet het goede niet achterwege laten wanneer dat mogelijk is, maar van de andere kant moet hij in staat zijn over te stappen op het kwade wanneer de noodzaak hem daartoe dwingt.
15. Onrechtvaardigheden moet men allemaal tegelijk begaan om te bereiken dat ze minder gevoeld worden en dus minder krenkend zijn.
16. De mensen wisselen graag van heerser omdat ze geloven dat ze het dan beter krijgen.
17. Een man die zich altijd en overal goed betoont, gaat noodzakelijk ten gronden te midden van zovelen die niet goed zijn. Daarom moet een heerser wanneer hij zich wil handhaven, leren om niet goed te zijn.
18. Aangezien alles op aarde in beweging is en stilstand niet bestaat, zal er altijd vooruitgang of verval zijn, en zullen keuzes die je verstandelijk afwijst je vaak worden opgedrongen.
19. Goed georganiseerde machtsposities en wijze heersers hebben er daarom steeds op alle mogelijke manieren voor gezorgd dat ze de aanzienlijken niet tot wanhoop brachten en de grote massa behaagden en tevreden stelden.
20. Als iemand de baas wordt van een stad die gewend is in vrijheid te leven en hij haar niet vernietigt, moet hij er op rekenen door haar vernietigd te worden.
21. Het weggeven van andermans geld en goed schaadt je aanzien niet, maar versterkt het. Alleen het weggeven van je eigen bezit berokkent je schade.